

Дмитрієва С. Співтворчість викладача і студентів як умова гуманізації вищої освіти. *Soft skills – невід’ємні аспекти розвитку та формування конкурентоспроможності сучасних студентів*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (Умань, 10 травня 2024 р.) / [ред. кол. : Сафін О. Д. та ін.]. Умань, 2024. С.56-61.

*Світлана Дмитрієва,
кандидатка психологічних наук,
доцентка, доцентка кафедри психології,
логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир*

СПІВТВОРЧІСТЬ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ ЯК УМОВА ГУМАНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Гуманізація освіти, яка на сьогодні є пріоритетним напрямом розвитку сучасної освіти в Україні, спрямована не лише на підвищення якості знань учнів середньої школи, підвищення рівня професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО, їхньої конкурентоспроможності і мобільності, а й на установлення гуманних стосунків між людьми та розвиток ідентичності, зокрема і професійної, молодого покоління [4].

Гуманізація освіти вимагає особливо значних змін у змісті освіти і її структурі. Гуманізацію освіти й школи в широкому значенні, на думку Теловатої М.Т., слід розуміти як їх переорієнтацію на особистість, на формування людини як унікальної цілісної творчої індивідуальності, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна здійснювати свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях. Одночасно гуманізація школи означає створення найсприятливіших умов для усвідомлення й реалізації дитиною, молоддю своїх потреб та інтересів [там же].

Гуманізація освіти — це процес і результат пріоритетного розвитку загальної культури і самоствердження особистості, формування особистісної зрілості учнів та студентів. Пафос гуманізації полягає в тому, що вона

спрямована в майбутнє людини, утверджуючи тезу, що все залежить від її власних зусиль, власної активності, які спираються на силу розуму. Центральна ідея гуманізму — актуалізація через гуманістичні заняття можливостей, закладених в індивіді, всебічна культивуація його гідності. Виховання власної гідності як пріоритету демократизації і гуманізації освіти — це єдиний шлях до нового гідного життя і людини, і держави [4].

З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» аргументовано, що одним із основних завдань закладу вищої освіти є формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах. Доведено, що виконання перелічених завдань можливе за переорієнтації пріоритетів освіти з держави на особистість, на послідовну демократизацію і гуманізацію навчально-виховного процесу, педагогічної ідеології в цілому, тобто на європейські гуманістичні цінності та виміри; створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів [там же].

У працях сучасних учених проаналізована побудова нової гуманістичної філософії освіти, нової методології, яка сприяє професійній підготовці майбутнього фахівця.

Теоретичні основи гуманізації в сфері освіти, в тому числі й вищої, знайшли відображення в наукових публікаціях Ш.А. Амонашвілі, В.П. Андрущенко, І.Д. Бега, І.А. Зимньої, І.А. Зязюна, О.С. Газмана, О.А. Кондратенко та ін. Шляхи і засоби реалізації принципів гуманізації у вищій школі досліджують О.Р. Вовк, А.М. Крамаренко, І.В. Лисакова, М.Т. Теловата та інші [4].

Аналізуючи процеси світового рівня, В.П. Андрущенко наголошує на формуванні новітньої парадигми розвитку освіти, згідно якої треба готувати нові покоління, навчати і виховувати відповідно до суспільного ідеалу, сформованого кращими представниками української мислячої еліти [1].

Загальною основою сучасної стратегії освіти визначається гуманістична концепція, сутність якої полягає в беззаперечному визнанні людини як найвищої цінності, пріоритету її прав на вільний розвиток і повноцінну реалізацію здібностей та інтересів, а завдання педагога у цьому зв'язку полягає в наданні допомоги суб'єкту навчання в розвитку його потенціалу й забезпечення на цій основі оптимального, з позиції задоволення особистісних та державних інтересів, професійного й життєвого самовизначення особистості [3].

Водночас системне, цілеспрямоване вивчення провідних психологічних чинників та механізмів гуманізації національної освіти в сучасних соціокультурних умовах не було предметом окремих наукових розвідок, тоді як їх розкриття сприятиме пошуку ефективних шляхів гуманізації середньої та вищої освіти в контексті підвищення якості базової та фахової підготовки.

На нашу думку, одним із основних напрямів впровадження моделей гуманізації національної освіти в сучасних соціокультурних умовах виступає визначення зовнішніх та внутрішніх чинників успішної організації творчої педагогічної взаємодії, співтворчості викладача та студентів у процесі вузівського навчання.

У процесі проведеного нами експериментального дослідження були виділені такі об'єктивні та суб'єктивні чинники успішної реалізації педагогічної співтворчості викладача і студентів при викладанні психологічних дисциплін:

- оптимальне використання діалогічних форм навчання студентів;
- введення елементів творчого тренінгу у вузівське навчання;
- проблемність навчального процесу на основі творчих навчально-професійних завдань;
- переважне застосування педагогічних засобів непрямого управління, орієнтованих на оптимальну самореалізацію особистості;
- застосування групової форми навчання студентів;

- створення психологічної атмосфери взаємної поваги і рівності учасників навчального процесу;
- формування відповідної мотивації до співтворчості у партнерів зі спілкування;
- трансформація психологічної позиції викладача: перетворення його з носія інформації на консультанта і організатора процесу навчання;
- зміна орієнтації студента з «учнівства» на «партнерство».

Зупинимось на характеристиці деяких з цих чинників на прикладі викладання базових психологічних дисциплін («Психології» і «Вікової та педагогічної психології») здобувачам вищої освіти за освітньою програмою «Мистецтво у закладах освіти».

Л.М. Масол, авторка концепції предметно-інтегративної мистецької освіти в загальноосвітніх навчальних закладах, вважає, що комунікативна функція мистецтва виявляється в різних видах спілкування: діалог з митцем, діалог з образом твору, діалог культур, діалог особистісних смислів у системі «учень – учень» або «вчитель – учні», внутрішній діалог (інтеріоризована дискусія). Це означає, що розуміння мистецтва – це творчий процес співпереживання та інтерпретації, що носить активно діалогічний характер [2, с. 93].

Для підготовки майбутніх учителів інтегрованого курсу мистецтва до розвитку комплексу компетентностей школярів у галузі мистецької освіти (художньої обізнаності, художнього сприймання, художнього мислення, художньо-естетичної компетентності) Л.М. Масол вважає доцільною оволодіння майбутніми фахівцями наступними художньо-педагогічними технологіями: ***інтегративними, проблемно-евристичними, інтерактивними, ігровими, сугестивними та естето-терапевтичними (арт-терапевтичними), музейними, медіа-технологіями*** [2, с. 37].

Підготовка здобувачів ЗВО за освітньою програмою «Мистецтво у закладах освіти» до оволодіння переліченими вище художньо-педагогічними технологіями якраз і передбачає впровадження об'єктивних та суб'єктивних

чинників успішної реалізації педагогічної співтворчості викладача і студентів у вузівський навчально-виховний процес при викладанні психологічних дисциплін.

Доцільно наголосити, що при організації спільної творчості викладача і студентів відбуваються зміни психологічних позицій учасників навчання. Основною функцією викладача при здійсненні співтворчості стає не передача знань, а організація діяльності студентів, що змінює характер взаємодії «викладач – студент», переводячи її у план міжособистісних стосунків. Викладач ЗВО виступає як консультант і організатор навчального процесу, а не як носій інформації. При цьому вирішальний вплив на студента справляє не стільки інформація, слово викладача, скільки його особистість. Одночасно зі зміною позиції викладача змінюється статус студента в навчанні. У процесі педагогічної співтворчості студент виступає як повноцінний суб'єкт навчання, як помічник викладача, доповідач, опонент у суперечці, ведучий дискусії, тобто відбувається переорієнтація позицій майбутнього спеціаліста з «учнівства» на «партнерство».

Виявлено, що яскраво виражена практична спрямованість навчання психології, органічне поєднання відповідних знань та практики їх реалізації з тренуванням психологічних компонентів творчої педагогічної діяльності на теоретичному та практичному рівнях, актуалізація та корекція відповідних особистісних якостей мають стати психологічною основою формування творчого аспекту педагогічної праці майбутніх вчителів.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Філософія освіти XXI століття: у пошуках перспективи. *Філософія освіти*. 2015. № 1(3). С.6-12.
2. Масол Л. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
3. Савченко О.П. Вища педагогічна освіта України: актуальність інтеграційних процесів. Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць / [за заг.ред. проф. В. І. Сипченка]. Слов'янськ: СДПУ, 2015. Спецвип. 10. С. 217-224.

4. Теловата М.Т. Гуманізація у закладах вищої освіти: принципи, умови, критерії. *Scientific collection «Interconf»*. № 41. С.337-347. – Режим доступу: <https://www.google.com/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/download/8651/8613&ve>